

mintegy 30, többségben a szövegen kívüli illusztráció is; a közölt vázlatok és térképek pedig rendkívül sugalmazó erejűek, s oly szempontból is átgondoltak, hogy a térkép főmondanivalóját állítják előtérbe, és nem hagynak elvezni a részletekben.

Alexandru Vianu professzor könyve kimagasló értékű képviselője azoknak a történeti műveknek, amelyek szigorúan tudományos szerkezetben építkezve valósítják meg a nagyközönség informálását, sőt, politikai nevelését is. A szerző azáltal is megkönnyíti a világtörténet távlataiba való beilleszkedést, hogy művészi módon talál rá arra a szerkesztési és kifejezési módra, amely mentes minden pedantériától és tudóskodó ballaszttól. Rendkívül világos stílusa kétségkívül igen sok olvasót hódít majd meg ennek a könyvnek.

Camil Mureşan

Az életföldrajz időszerűsége

Az életföldrajz (biogeográfia) elfelejtett tudomány. Noha fogalma közel kétszáz éves, a biológusok és geográfusok által hajdan annyit vitatott témáját napjainkban elhanyagolták — talán mert nem kínál látványos eredményeket, nem kecsegtet korszaknyitó felfedezésekkel, s a technikai és tudományos gondolkodás forradalmasítását sem eredményezi. Hatóköre mindössze a Föld élővilágának eloszlására, a flóra és a fauna megjelenésének okaira, fejlődésének törvényszerűségeire terjed ki. Mivel pedig nem kísérletező, laboratóriumi tudomány, ma csak keveseket vonz: olyan szellemeket, akik a tények gyűjtésének és rendszerezésének megszállottjai, s akiknek van türelmük az élettudomány és a földrajz bámulatosan gazdag valóságából levont feltevéseket megfogalmazni és ellenőrizni. Mivel senki nem képes bolygónk egész jelen és hajdankori növény- és állatvilágát laboratóriumba zárnai, az életföldrajz nem lehet „korszerű” és „divatos”. A galaxisok sem férnek be a laboratóriumba, tehát az asztronómia sem lehet kísérletes tudomány, de az űrrepülésben játszott szerepe miatt sokra értékelik — míg az életföldrajznak mindmáig nem sikerült felfedezni azt a szerepét, melyet az emberiség alapvető fontosságú kérdéseinek megoldásában játszhat.

Mégis oktalanság volna azt állítani, hogy az életföldrajz túlhaladott tudomány. Az UNESCO javasolta „Ember és bioszféra” program megvalósítása elképzelhetetlen az állatok és növények földgolyónkon való megoszlásának ismerete nélkül — de ezenkívül az életföldrajz a darwini evolúciós tanok alapját is alkotja, s mint ízig-verig szintetikus tudomány kielégíti a modernség elvi követelményeit. Éppen ezért egy eredeti életföldrajz-könyv megjelenése — P. Bănărescu zoológus és N. Boşcaiu bota-

TÉKA

GEORGE BIANU: Nagy politikai perek irataiból. — Szerény könyvecske Szókratész, Jeanne d'Arc, Galilei, Calas, Horia, Cloşca és Crişan, XVI. Lajos, Ragyiscsev, John Brown, a kommünárok, Dreyfuss és Eichmann peréről. Hogy mi indokolja a válogatás e felsorolásból ki nem tűnő szempontjait, arra a tartalmi ismeret alapján sem könnyű választ találni. Az „érdekesesség” kritériuma önmagában ugyan sohasem megvetendő, de szerényebb lehetőségeink figyelembevételével kielégítőnek sem mondható. Igazán sajnálatos, hogy az előszóban jelzett „társadalmi-politikai rezonanciák” még a „vájtfülűek” hallásküszöbét sem érik el, pedig a politikai perek sajátos akusztikája általában megkönnyíti az interpretálást. A Bitay Ödön fordításában megjelent írás azonban így sem haszontalan, az olvasót művelődésre ösztönözheti. Érdekes, hogy a román eredeti második kötete az első kötet magyar fordításával egyidejűleg már nem a Tudományos Könyvkiadó, hanem a kolozsvári Dacia kiadásában jelent meg. A második kötetben már csak hét ügy szerepel, részletesebbek az ismertetések (Tiszzaeszlár száz oldalnál többet kapott), de a szerző „üzenetének” időszerűsége ebben sem egészen világos. (Politikai Könyvkiadó, 1973.)

SZABOLCSI BENCE: Vers és dallam. — *Tanulmányok a magyar irodalom köréből.* — A különböző határtudományok területén végzett kutatások fellendülésének korában élünk. Ezért is időszerű a jeles magyar muzikológus 1958-ban megjelent tanulmánykötetének bővített újrakiadása: mit mondhat, mit mond a zenetörténész a verstannak, ennek az összetett, izgalmas határterületnek a titkairól? Leghoszszasabban természetesen a ré-

gi magyar költészet zenei vonatkozásairól értekeznek, a lírának arról a korszakáról, amelyben a verset és dallamot eltephetetlen szálak fűzik egybe. Végigkíséri a zenei fogantatású jövevény versformák (pl. a gagliarda) sorsát, életét a magyar líra különböző szakaszaiban, és érdekes megállapításokat tesz a prózaritmus stíluskorszakoktól függő zenei változataira vonatkozólag. Két tanulmányban a modern magyar költészet (Ady, József Attila) és zene (Kodály, Bartók) összefüggéseire világít rá. Kötete az irodalom- és zenetörténet sok szempontból elkerülhetetlen egymásrautaltságát példázza. (Akadémiai Kiadó, 1972.)

LÁSZLÓ ZSIGMOND: A rím varázsa. — A könyv a rím tüzetes leírása. A vizsgálat fő szempontja funkcionális jellegű, hisz a szerző a rímben a kifejezés egyik eszközét látja. Tisztázza a rím és az aszszonánc, valamint a rím és az alliteráció összefüggéseit. Aztán részletesen beszél a rímfajtákról, különösen a ritkább változatokról: a rimbokorról, a mozaikrímről. Így jut el a már amúgy is funkcionális vizsgálatokon át a rím kifejező szerepeinek számbavételéig. Az utolsó fejezetekben a rím kialakulását és zenei kapcsolatait tárgyalja. László Zsigmond könyvének egészét az a gondolat hatja át, hogy bár a mai költészetben „a rím haldokolni látszik világszerte”, mégis „a rimkultúra elhalványulása idején érdemes rámutatni, milyen gazdag kifejező tényező a költészet szövegének során szinte minden nép költészetében“. Ő maga nem hisz a rím halálában, mert múltbeli analógiák alapján mindig hinni lehet abban, hogy „feltámadhat“. E kötet is jelzi a poétika és a funkcionális verstan fellendülését. (Akadémiai Kiadó, 1972.)

nikus koprodukciós vállalkozására gondolunk* — olyan esemény, amely megérdemli, hogy figyelmezzünk rá. Nem egyetemi tankönyvről van szó, nem is népszerűsítő munkáról: a könyvben foglalt információk megemésztésére csakis az képes, aki legalább nagy vonalakban járatos a növény- és az állattan területén.

Tudományos munka ez tehát, amelynek olvasása meggyőző arról, hogy az életföldrajz nem elavult tudomány (persze, egy tudományág maga sosem lehet elavult, legfeljebb bizonyos állításai válnak túlhaldottakká), ellenkezőleg: nagyon is korszerű, az analízis és a szintézis módszertanát frappánsan összehangoló ága a tudománynak. A legtöbb életföldrajzkönyvtől, különösen az egyetemes szakirodalom ismert növény- és állatföldrajz könyveitől eltérően, Bănărescu és Boşcaiu munkája nem az egyes flóra- és faunakerületek leírására helyezi a hangsúlyt, hanem a tudományág általános, elvi jelentőségű kérdéseit vizsgálja elsősorban.

A könyvre egészében jellemző az elméleti *alapállás*. Az életföldrajz kifejthető empirikus módon is, a földgolyó egyes flóra- és faunaterületeiből kiindulva (ez a gyakoribb), de kifejthető elvonatkoztatásokkal is, az alapvetően fontos fogalmak (area, florogenezis, faunogenezis, ősföldrajzi tényezők stb.) tisztázására törekedve. Bănărescu és Boşcaiu eredetisége abban áll, hogy bolygónk életföldrajzi arculatának leírását *történeti távlatba* állítva kísérelték meg. Az életföldrajzban valóban ez a leglényegesebb, ez biztosít előrelépést a szokványos leíró módszerhez képest. A szerzők felvetik az areák kialakulásának, időbeli változásának, kölcsönhatásának, a földrészek és az óceánok történetében játszott szerepének kérdéseit. Mindenekelőtt az édesvízi állatvilág keletkezésével összefüggő megállapításokra érdemes figyelni: arra, ahogyan kidomborítják az édesvízi és a szárazföldi fauna kialakulása közötti különbséget. (Az édesvízi fauna szoros összefüggésben fejlődik a folyómedencékkel. A vízrajzi hálózat a szárazföldi csoportok szempontjából gyakran gátló tényező, az édesvízi csoportok számára viszont a terjeszkedés lehetőségét jelenti. Ezt az elméletet a könyv meggyőzően tárgyalja.) A fajkeletkezés széles körű, életföldrajzi szempontú kifejtése korszerű evolucionista jelleget ad a könyvnek, a *citogeográfival foglalkozó fejezet* pedig a szerzők eredeti hozzájárulása a kérdéskörhöz, melyet eddig egyetlen életföldrajzi szakmunka sem tárgyalt.

Mivel a könyv sikere új kiadás lehetőségét jelzi, engedjünk meg rámutatnom néhány olyan kérdésre, mely véleményem szerint tökéletesítés igényel. Elvi, tartalmi problémákra és formai megoldásokra egyaránt gondolok. A fajkeletkezés jelenségeit s az areát tárgyaló II. és IV. fejezet ragyogó logikájú, meggyőző részletek. Az élőlények elterjedésének ősföldrajzi tényezőivel foglalkozó VI. fejezet színvonalára már nem ennyire kiemelkedő. A három közismert elméletet — a kontinensek úszási, illetve

* P. Bănărescu—N. Boşcaiu: Biogeografie. Perspectivă generală și istorie. Editura științifică. București 1973.

vándorlási elméletét és a permanencia elméletét — a szerzők nem elemzik eléggé kritikai szellemben (mellőzik például azt a tényt, hogy a földrészek vándorlásának elmélete a bizonyítás során logikai hibát követ el: egyrészt életföldrajzi adatokkal érvel, másrészt, ugyanezeket az adatokat az elméletből következően igyekszik magyarázni). Azt sem veszik figyelembe, hogy a geofizika nem igazolta megdönthetetlenül a kontinensek vándorlásának elméletét, amelyet így nem tekinthetünk bizonyosságnak. Értsük meg: nem azért bírálom a szerzőket, mert elfogadják a kontinensek vándorlásának elméletét — ám azzal, hogy megismételjük a wegenerianusok logikai hibáját, aligha szolgáljuk a haladást.

Ami a zonális életföldrajzot illeti, úgy vélem, hogy Új-Zéland, noha bolygónk „túlsó” oldalán fekszik, részletesebb kifejtést érdemelne. A könyv mindössze két oldalt áldoz rá, ismert dolgokat ismételve, anélkül hogy szót ejtene az ottani kutatók új eredményeiről. Sajnálatos az is, hogy Vavilovnak a kultúrnövények génközpontjairól vallott felfogását a szerzők teljesen mellőzik.

A könyv adatközlése nagyon gazdag, ezért a végén név- és tárgymutatónak, valamint növény- és állatnévmutatónak kellene állnia, ami a kezelhetőséget nagyon megkönnyítené. A tényközlések sűrűségéhez viszonyítva a közölt bibliográfia is szegényes (mindössze 205 cím), s az is felületesen szerkesztett. Ugyanakkor a bibliográfia idéz — talán csak udvariasságból — olyan geobotanikai munkákat, melyeknek a könyv arcélehez semmi közük, megfelelnek viszont alapvető művekről: Humboldt, Alehin, Puzanov, Geptner, Penck munkáiról.

Remélem, hogy megjegyzéseimet e számottevő tudományos értékű munka újradíadásának előkészítése során a szerzők tekintetbe veszik majd, hiszen a könyv a világnyelvek valamelyikére fordítva versenyképes lehetne a világpiacon is.

Bogdan Stugren

TÉKA

BÁLINT ENDRE: Hazugságok naplójából. — Bálint Endre festészetét sajnálatos módon még nem ismerjük eléggé. Csúpn sejtteni lehet e könyv reprodukciós anyagából, hogy nagy művésszel állunk szemben — a szentendrei iskola egyik kiemelkedő egyéniségével és mesterével. Könyvéből küzdelmes élet tárul elénk: a vívódó és mélyen gondolkodó alkotó állandó harca az anyaggal és környezetével, művészetének megértéséért. Azon kevesek közé tartozik, akik hivatásként is gyakorolták a képzőművészeti kritikát (a *Népszava* munkatársa volt 1938—1943 között); ritkábban ugyan, de jelenleg is ír, mesterekről, kortársairól, az új művészetért, az új közönségért. Könyvének vallomásai közül kiemelkednek a Vajda Lajosról és Kassák Lajosról szóló alapos, elemző írásai, valamint a szentendrei iskoláról írt polemikus jegyzete. (Novellái és versei külön figyelmet érdemelnek!) Lírai hangvételű írásainak ereje a mindenkori tárgyilagosság és feltétlen őszinteség. Élmény és felfedezés ez a könyv. (*Magvető, 1972.*)

Tabéry Álomhajója Nagyváradon

